

Posudek **na diplomovou práci Petra Hašky** ***Dějiny sbory ČCE v Třebíči***

Diplomová práce, předložená k obhajobě při státních závěrečných zkouškách k získání magisterského titulu, pojednává o dějinách farního sboru Českobratrské církve evangelické a jeho předchůdcích v Třebíči. Má celkem 233 stran, z nichž str. 7-95 obsahují samotný text, str. 96-97 seznam literatury a str. 98-223 celkem 80 příloh.

Práce je strukturovaná chronologicky. Po úvodu vyličí krátká kapitola II o období před českou reformací až do r. 1629, kdy protireformace vytlačila jiné než římskokatolickou komunitu z veřejného života. Taktéž krátká kapitola III se soustředí na období protireformace na Třebíčsku. Zde slyšíme především o procesech a jiných zákrocích proti „heretikům“, tedy takovým, kteří praktikují dle vyšetřovacích (inkvisičních) dokumentů jiné náboženské zvyky než římskokatolické.

Rozsáhlejší kapitola IV pojednává o vznik reformovaného sboru v sousedním Horních Vilémovicích, který se posléze stal mateřským sborem Třebíčských evangelíků. Podrobně analyzuje některé podmínky Tolerančního patentu Josefa II a jejich dopad na život vznikající evangelické komunity na Třebíčsku.

Kapitola V líčí velmi podrobně založení kazatelské stanice v Třebíči a působení kazatele L. Tardy. VI. kapitola popisuje pak vznik samostatného sboru. Zde je důležité, že farní sbor v Třebíči vznikl v rámci založení nové církve na konci r. 1918 a že spíše tradiční sbor byl konfrontován s fenoménem přestupového hnutí (asi čtvrtina sboru), které vedlo k jisté dynamice, ale zároveň k jistému napětí v životě sboru.

Po náhlém úmrtí prvního faráře přišel do Třebíče americký misijní kazatel Horníček (kap VII), který přinesl jisté nové impulsy (nová organizace sborového života), ale přesto (nebo kvůli tomu?) došlo k odcizení mezi sborem a kazatelem. Do tohoto období patří přední rys třebíčského sboru, tj. diakonický ústav v Myslibořicích. Dozvíme se o začátcích ústavu, ale bohužel autor na tomto místě, ani později nereflektuje specifické dopady, které existence ústavy měla na identitu a fungování sboru.

Další farář, který působil v Třebíči, byl pozdější církevní historik Rudolf Říčan (kap. VIII). Po něm přišel František Ženatý, který zůstal ve sboru 37 let. Období jeho působení jsou věnovány 4 kapitoly (IX-XII), a spadají do něj jak 2. světová válka, tak i nástup komunistického režimu. Na začátku tohoto období se konala událost, kdy se dějiny třebíčského sboru výrazně propojily s dějinami ČCE, a to návštěvou Karla Bartha v r. 1935. Je s podivem, že autor nepopisuje obsah Barthovy návštěvy a jeho význam pro ČCE jako takovou.

Poslední dvě kapitoly pojednávají o období, kdy faráři Ilja Burian (XIII) a Jan Trusina (XIV) působili na sboru. V závěru prezentuje autor některé své poznatky. Zprv se potvrdilo, že faráři ovlivnili rozhodnutí a změny ve sboru (byla to ovšem výzkumná otázka práce?). Zmiňuje zde především změny v liturgické praxi (písně) nebo ordinaci žen. Konstatuje dále, že mezi členy sboru se vyskytovaly velké rozdíly v otázce jejich zapojení do sborového života a jejich obětavosti. V celku ale sbor obstál ve své víře, domnívá se autor.

K práci mám tyto výhrady nebo zásadní otázky:

- Na začátku práce čitelně chybí přehled dosavadního bádání v oblasti tématu diplomové práce. Autor přičemž čerpá z několika publikací (především knih) o evangelických dějinách v Třebíči. To, že neprovede kritickou analýzu jejich dobových kontextů a ideových záměrů, vede k tomu, že je používá jako zdroje svého líčení o třebíčských evangelících zcela nekriticky.
- Taktéž autor neprovádí kritickou analýzu svých archivních pramenů. Sice je hojně uvádí v části příloh, ale neslyšíme vůbec o stavu archivních fondů, které obsahují dokumenty k dějinám třebíčských evangelíků. Obecně je autor používá ve své práci velmi omezeně, ačkoli je má k dispozici.
- Autor je velmi šetrný v uvádění svých pramenů, přičemž je jasné, že vychází z vlastivědných prací o třebíčském evangelickém sboru. Minimálně by měl uvést, že příslušná část vychází především z té či oné knihy.
- Autor uvádí zajímavá čísla k velikosti a obětavosti sboru, ale neuvádí neméně důležitý údaj o účasti na bohoslužbách.
- Odkaz v poznámce 5 (str. 9) na literaturu o luterství a utrakvismu v Českých zemích z r. 1939 (navíc jen článek) je velmi nedostačující. Od té doby, obzvláště v posledních desetiletích, vycházelo k tomuto tématu několik studií (např. Zdeněk David, Nalezení střední cesty: liberální výzva utrakvistů Římu a Lutherovi, Praha: Filosofia, 2012).
- V kapitole III vykládá autor existenci „heretiků“ bez dalšího vysvětlení jako existenci tajných evangelíků. Neslyšíme ovšem nic o obsahu jejich víry, o tom, které „závadné“ knihy byly zabavené a co tyto údajní heretici praktikovali. K tomu, abych je identifikovali jako evangelíky, potřebujeme ovšem víc než jen faktický údaj o výskyt jakých heterodoxních skupin či jednotlivců.
- V kap. IV o tolerančním období na str. 15 spadá autor do léčky evangelického nacionalismu z 20. let 20. století, když opakuje jeho tvrzení, že evangelíci se mohli hlásit „pouze ke dvěma proudům, které přišly ze zahraničí.“ Zapomíná, že luterství se vyskytovalo na českém území od 20. let 16. století, ale také, že představitelé české reformace vedli čilý teologický rozhovor s reformovanou a luterskou tradicí o příbuznosti české, německé a švýcarské reformace. Teprve od Protestantského patentu r. 1861 můžeme mluvit o soustavné snaze se více hlásit k některým teologům české reformace.
- Především v kapitole V a následujících autor uvádí mnoho podrobností k životu třebíčského evangelického společenství. Dozvíme se, kolik kdo přispíval k postavení kostela, kdo se přestěhoval do Třebíče, kdo kdy vstoupil do staršovstva, kdo vstoupili do manželství atd. Hlavní výhrada k této práci se týká právě tohoto rysu. V těchto částech (a je jich hodně) pozbývá práce potřebný charakter kritického pojednání o třebíčském sboru ČCE, ale vypadá spíše jako sborová kronika, která podává fakta sborového života bez dalšího kontextu a významu. Nedozevíme se nic o teologických motivech sborového života, o záměrech hlavních aktérů (především farářů), o významů některých kroků ve vztahu k dění v Třebíči atd. Práci tedy chybí důsledné kontextualizace a interpretace možných motivů, které jsou ovšem jedny z hlavních charakteristik historiografické práce.
- Autor příliš nerozvádí, jaké důsledky na sborový život měl nástup komunistického režimu v únoru 1948. Sice zmiňuje důležitá fakta (např. církevní zákony z r. 1949), ale neslyšíme např. o dopadech kolektivizace zemědělství na sborový život, o tom, jak se farář Ženatý se k ni stavěl.
- Není vyjasněné, proč část příloh je tak rozsáhlá (dokonce rozsáhlejší než samotný text práce) a na základě jakých kritérií autor provedl výběr dokumentů. Jsou zahrnuté, protože jsou klíčové pro třebíčský sbor? Co se čtenář má dozvědět z nich? Mají být ilustrací k výkladu o sborových dějinách?

- Není jasné, proč je zmíněna luhačovická konference z r. 1950 (str. 57). Pokud nemá vztah nebo význam pro sbor, není zmínka vůbec funkční. Obdobně je to se zmínkou o úmrtí synodního seniora Antonína Boháče (str. 58). Naopak funkční a smysluplné je, že autor uvádí konferenci KMK (77), protože ukazuje na význam této události pro mezinárodní kontakty sboru.

Některé drobnosti, které by potřebovaly vysvětlit či opravit:

- Na str. 28 je uveden rok 1925 pro odchod faráře Horníčka, na str. 32 je zmíněn r. 1929.
- „Odsun“ – lépe vyhnání – Němců z Československa nebyl ukončen na podzim r. 1945 (str. 49), nýbrž jen přerušen. Pokračoval na jaře r. 1946.
- Je zbytečné psát pejorativním či ironickým způsobem o nedostatečné kvalifikaci Karla Dvořáka na pozici okresního církevního tajemníka (str. 56). Místo toho by autor měl vysvětlit, proč to tak bylo a co z toho vyplývalo pro církve a sbor.
- Není jasné, co autor chce říct svou zmínkou memorandu Synodní rady, které nemohl najít (str. 78).
- Autor na str. 80 naznačuje, že ČCE má určitý „klasický teologický směr“. Pokud toto tvrzení myslí vážně, měl by ho specifikovat. Obecně lze ovšem se s tímto tvrzením velmi polemizovat.
- Je nepřesné říct, že Charta 77 byla „podpisová akce“ (str. 85). Byla především protestem několik desítek intelektuálů proti diskrepanci mezi mezinárodní deklarací, že ČSSR dodržuje lidská práva, a jejich porušováním komunistickou mocí. ČCE se výslovně nedistancovala od Charty, ale konstatovala, že text nezná a že nikdo z vedení ho nepodepsal.
- „Případ 31“ (str. 85) není správný termín, ale převzatý z mluvy Státní bezpečnosti. V ČCE se mluvilo a mluví buď o „Dopisu 31“, nebo o „Petici 31“.
- Je třeba vysvětlit, co bylo „Nová orientace“, jejíž členem měl být i Jan Trusina (str. 85).

Hodnota diplomové práce Petra Hašky spočívá především ve snaze podat celkový přehled dějin evangelíků v Třebíči do r. 1989. Pojednání chybí ovšem kritický náhled. Přes tento vážný nedostatek doporučuji práci k obhajobě a navrhuji ji hodnotit jako „dostatečně“ (D).

26.9.2014

Dr. Peter Morée

Vedoucí práce